

Dnr 06-0539/Marianne Rogell Eklund

Hörselskadades Riksförbund

besöksadress: Gävlegatan 16
Box 6605, 113 84 Stockholm

tel: +46 (0)8-457 55 00

texttel: +46 (0)8-457 55 01

fax: +46 (0)8-457 55 03

e-post: hrf@hrf.se

2006-09-29

Registratören
Socialdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Yttrande över utredningen Teckenspråk och teckenspråkiga Översyn av teckenspråkets ställning (SOU 2006:54)

Hörselskadades Riksförbund, HRF, har beretts möjlighet att lämna synpunkter på ovan rubricerade betänkande. HRF är Sveriges största intresseorganisation för hörselskadade och vi företräder både barndomshörselskadades och vuxenhörselskadades intressen. Gruppen vuxendöva är en av våra intressegrupper och den består av såväl barndomshörselskadade som vuxenhörselskadade.

Sammanfattning

HRF anser att utredningen på många områden gjort en ordentlig genomlysning av teckenspråkets ställning och vi instämmer i många av utredningens förslag. Vårt remissvar har vi avgränsat till att omfatta hörselskadades barns möjligheter att få teckenspråk samt förslagen om skolorganisation och vuxendövtolkning. HRF menar att en grundläggande brist i betänkandet är att utredaren för lite har beaktat hur barn får teckenspråk och att utredaren inte lämnat något förslag om hur barnets rätt till teckenspråk kan stärkas.

HRF anser att

- lagstiftaren snarast måste se över hur hörselskadades rätt till teckenspråk kan stärkas
- det behövs en ny samlad skolorganisation för döva och hörselskadade som inkluderar förskole- och skolverksamhet samt utåtriktade insatser för integrerade elever
- tolktjänsten och tolkutbildningens sätt att fungera måste regelbundet följas upp
- tolkutbildningarna får högskolestatus
- det behövs en auktorisation av vuxendövtolkare

1.3.1 Rätten och möjligheterna att använda språket

Utredaren konstaterar att den enskildes tillgång till fungerande språk är en av de mänskliga rättigheterna och att barns rätt till språk särskilt uppmärksammas i

konventionen om barnets rättigheter. Utredaren har på ett bra sätt beskrivit varför hörselskadade barn behöver få möjlighet att lära sig teckenspråk. Tvåspråkiga hörselskadade barn är både friare och säkrare, eftersom de kan välja kommunikationssätt beroende på omständigheterna. Denna valfrihet är en trygghet, inte minst i situationer då hörapparat/cochleaimplantatet inte kan användas. Teckenspråket är en bra försäkring om hörseln försämras senare i livet. Många är de vittnesmål som vi som intresseorganisation för hörselskadade möter, vittnesmål som ger en tydlig bild av hur viktigt teckenspråket är, inte minst för den sociala interaktionen med andra.

Idag har föräldrar och syskon till hörselskadade barn, enligt förordningen (1997:291) om statsbidrag för teckenspråksutbildning till vissa föräldrar, rätt till teckenspråk. Denna rättighet har inte det hörselskadade barnet.

Det bekymrar oss att föräldrar till barn med hörapparat och cochleaimplantat idag många gånger väljer bort teckenspråket för sina teckenspråksbehövande barn. Som vi ser det är en orsak till detta att föräldrar inte får tillräcklig information av professionen (hörselvården) om nyttan med teckenspråket sett ur ett livsperspektiv. Vi erfar också att föräldrar inte alltid får tillräckligt med stöd av professionen för att göra bra skolval för sitt barn. Vi har även stött på exempel på att hörselskadade barn inte varit välkomna till teckenspråksutbildning som ordnas för föräldrar.

För teckenspråksbehövande hörselskadade elever som läser teckenspråk enligt grundskolans kursplan är utbildningen bristfällig – eleverna får helt enkelt inte tillräckliga språkkunskaper för att fylla sitt teckenspråksbehov. För att lära sig teckenspråk krävs att man har möjlighet att vistas i en teckenspråkig miljö där man kan samtala med andra på teckenspråk. När föräldrar väljer att integrera sina barn i en förskola/skola där det inte finns en teckenspråkig miljö väljer man alltså bort teckenspråket.

Det förvånar oss att utredningen inte har analyserat eller diskuterat hur barn kan få teckenspråk. Utredningen har, menar vi, lämnat hörselskadade barn i sticket då de inte lämnat något förslag om hur barnets rätt till teckenspråk kan stärkas.

HRF anser att lagstiftaren snarast måste se över hur man kan stärka hörselskadade barns rätt till teckenspråk. Här avser vi barn med hörapparat/cochleaimplantat. Lagstiftaren bör, menar vi, avväga vilka regleringar som är möjliga att genomföra för att barn ska få rätt till tidigt och adekvat teckenspråk inom habiliteringen och senare i förskola och skolan. I detta sammanhang vill vi hänvisa till FN:s barnkonvention om att barns bästa ska komma i första rummet vid alla åtgärder som rör barn.

Vidare anser HRF att man bör avväga hur elever i grundskolan ska kunna få ett adekvat och användbart teckenspråk. Här är det lämpligt att sammanföra denna diskussion till den nya skolmyndighetens uppdrag (kap 6). Vidare anser vi att utbildningen av teckenspråkslärare måste få en lösning. Det är inte tillrådligt att elever undervisas i ett språk av lärare som inte har utbildning .

6 Utbildning på teckenspråk

Vi är positiva till utredningens förslag om att samtliga nuvarande former av verksamhet till stöd för likvärdig teckenspråksutbildning förs till en myndighet. Förslaget stämmer till delar väl överens med vårt, HRFs, förslag om en ny skolorganisation för hörselskadade och döva. Vi ser dock att det är nödvändigt med förnyelse också av den teckenspråkiga skolformen då vi ser en uppenbar risk att behovet av den nuvarande specialskolan kommer att försvinna, framförallt av skälet att föräldrar inte ser dagens specialskola som lämplig skolform för sina barn. HRF anser därför att det behövs en ny myndighet med ett vidare uppdrag än det som Specialskolemyndigheten har idag. Den nya myndigheten skall, anser vi, förutom ansvar för nuvarande statliga former av verksamheter till stöd för likvärdig utbildning på teckenspråk, även ha ansvar för teckenspråksbehövande barns förskola samt utåtriktade verksamheten med råd och stöd till integrerade elever. Myndigheten bör också ha uppdrag att samverka med hörselvården för att åstadkomma en gemensam plattform för hörselskadade barns åtgärdsplan för förskola/skola.

Vidare anser HRF att skollagen behöver ses över: Begreppet specialskola behöver ersättas med ett annat mera lämpligt begrepp och attityden i lagen genomsyra av första hands skolval och inte som nu: "för barn som på grund av dövhet, hörselskada inte kan gå i grundskolan finns specialskolan..." Denna lagtext gör specialskolan till en sista utväg, med uppgift att ta hand om elever som "misslyckats" i annan skolform. Den borde i stället vara ett jämbördigt alternativ till andra skolor.

I övrigt hänvisar vi till våra ställningstaganden om skolorganisation i HRFs årsrapport 2006 Det går väl ganska bra (sid 65-67).

13 Tolkutbildning

HRF anser att Socialstyrelsen eller annan myndighet bättre måste följa upp tolktjänsten och tolkutbildningen och analysera behoven regelbundet. Det har inte tagits fram någon statistik alls om tolktjänstens utveckling sedan år 2000 – då socialstyrelsen gjorde sin senaste uppföljning. Detta innebär en besvärande brist på styrning, uppföljning och utveckling av både tolktjänsten och tolkutbildningen.

HRF tillstyrker utredningens förslag att TÖIs tillsynsansvar för tolkutbildning bör förtydligas liksom att ett nationellt tolkregister bör inrättas. Vad gäller utbildningen till skrivtolk (tidigare vuxendövtolk) menar vi att den måste följas upp bättre både av utbildningsdepartementet och TÖI. Främst då vad gäller orsaken till det låga antalet kvalificerade sökande till utbildningen samt utbildningens förläggning, innehåll och kvalitet. HRF anser att man bör mera målmedvetet sträva mot att tolkutbildningarna får högskolestatus och inte som utredningen så vagt uttrycker det "på sikt utformas som högskoleutbildning". Det kravet har HRF nu fört fram i över 10 år.

HRF vill kraftigt understryka TÖIs synpunkt gällande auktorisation av vuxendövtolkar att vuxendövtolkning (numera skrivtolkning) ”förvisso inte är någon mellanspråkig tolkning men väl inomspråklig tolkning och som mycket väl, efter utarbetande av lämpliga metoder, skulle kunna bedömas”. Detta anser vi är extra viktigt vad gäller just skrivtolkningen som är den vanligast förekommande metoden och där kvalitén är alldeles för ojämn.

Övrigt

Skrivningarna om teckenspråkiga är bitvis röriga och det förekommer, enligt vår uppfattning, felaktigheter exempelvis att vuxendöva lär sig svenska genom teckenspråket. En annan reflektion som vi kan göra är att teckenspråkiga hörselskadade nödvändigtvis inte känner sig tillhöra en språklig minoritet – här går en skiljelinje mellan hörselskadade och barndomsdöva och ofta även i hur man får eller lär sig språket.

Med hänvisning till ovanstående vill förbundet sammanfatta våra synpunkter enligt följande:

Det är nödvändigt att hörselskadade barns rätt till teckenspråk stärks. Det behövs en ny samlad skolorganisation för döva och hörselskadade som inkluderar förskole- och skolverksamhet samt utåtriktade insatser för integrerade elever. Inom den nya skolorganisationen måste det finnas teckenspråkskompetens och möjligheter att få undervisning såväl i teckenspråk som på teckenspråk. Hörselskadade elever i den kommunala grundskolan som har behov av teckenspråk behöver erbjudas undervisning i teckenspråk som svarar mot elevens behov. Negativa skrivningar om särskilda skolformer för döva och hörselskadade i skollagen måste åtgärdas. Samt vidare att det är nödvändigt att tolktjänsten och tolkutbildningen regelbundet följs upp och att det behövs en målmedveten strategi för att tolkutbildningarna får högskolestatus. Vidare vill vi understryka behovet av auktorisation av vuxendövtolkar – kvalitén på tolkningen är alldeles för ojämn.

HÖRSELSKADADES RIKSFÖRBUND

Jan-Peter Strömgren
förbundsordförande